

Hind mk. 25.

UUDISMAA

NOORPÔLVE AJAKIRI

Romain Rolland,
F. Voulot skulptuuri järele.

TARTUS.

VEEBRUAR MCMXXVI.

№ 1.

Sisu.

Toimetuse poolt	lhk.	1
Gustav Suits. Romain Rollandi tee	„	3
K. Freiberg. Kasvava intelligentsi ilmavaatelist otsinguist	„	5
Alb. Marmor. Noorsooliikumise tänapäev.	„	8
S. Perv. Muljeid K. N. K. esimeselt suvikonverentsilt	„	10
Kirjandusest	„	12
Noorpõlve eneseavaldusi	„	13
Luukamber	„	15
Omis asjus	„	16

Keele asjus teatab toimetuse, et „Uudismaa“ tarvitab tavalisemaid uuendusi, kuigi selles numbris sel alal rohkest järjekindlusetusi, eriti ti ja y suhtes.

Uudismaa

Noorpõlve ajakiri.

Ilmub 4 korda aastas.

№ 1.

1926.

№ 1.

Toimetuse poolt.

Eesti Koolinoorsoo Keskliidu väljaandel ilmuv „Uudismaa“ lõpetas enda ilmumise VI-nda aastakäiguga 1924 a. kevadel. Et aru saada ta seismajäämise põhjustist, peame vaatlema ligemalt seda olukorda, milles ilmusid ta viimased aastakäigud.

Aluse „Uudismaa“ ilmumisele 1919 a. kevadel pani sõja- ja revolutsiooniaastate elevuses küpsend noorsugu, täites ta esialgu pääasjalikult ilukirjanduslike katsetega. Kui hiljem nende avaldamine otstarbekohatuks osutus ja kogu noorsugu enam hakkas tegelema kultuurkysimusiga, said need ka „Uudismaas“ teadliku viljelemise osaliseks. Sel alal väärtuslikku pakkuda oli võimalik aga ainult vanemate kaastööliste juurdevõtmise abil, mille tagajärjel ajakiri loomulikult raskepärasemaks ja lugejate suhtes nõudlikumaks muutus. Et vahepääl keskkoolinoorsoo vanadus ja yhes sellega ka vaimline nivoo alanend oli, kasvas „Uudismaa“ yle nende keskmisest tasapinnast, kellele ta määrat oli, olles jõukohane veel vaid arenemises kõige kaugemale jõudnud keskkooliõpilasile. Kuna Eesti Koolin. Keskliit aga endasse koondunute keskmist tasapinda esitas, tekkis vastolu ajakirja ja väljaandja vahele.

Teine asjaolu, mis seda vastolu veelgi süvendas, oli see, et Eesti Koolin. Keskliit, olles ise erapooletu, yhendas endas kõigelahtumisevamate vaadete ja ringkundi. Siin olid segiläbi kommunistid ja skoudid, rekordsportlased ja „vaimuaristokraadid“, karsklased ja topsisõbrad jne. Iseendast mõistetavalt ei saa ükski ajakiri kõiki neid yhelhoobil rahuldada ja toimetus pidi olgu teadlikult või juhulikult tegema nende vahel valiku. Ja tegigi, asudes enam-vähem radikaalse kesksuuna seisukohale, mille tunnussõnadeks oli rahvus- ja kultuurpoliitikas — mõlempoolist vägivalda eitav patsifism ja arengut jaa-tav kultuuritahe, spordikysimusi — kehakultuur ja karskusalal — elureform! Loomulikult ei rahuldand need seisukohad kummagipoolseid äärmusi ja toimetus, kes pyydis olla kyll äärmiselt korrektn, pidi igal kongressil ning asemikekogu koosolekul seisma tihti ysna valimatute syydistuste rahe all.

Sarnases olukorras kerkis „Uudismaa“ seismajätmise kysimus toimetuses juba enne VI-nda aastakäigu väljaandmiselle asumist esile. Siiski jatkus enamusel selkorral veel usku edasitöötamise võimalusisse ja ajakiri jatkas ilmumist (kuigi uue toimetaja juhtimisel). Kuna eelpoolkirjeldet seisukorra tagajärjeks oli osalt ka ajakirja leviku vähenemine, suurendas VI aastak. tunduvall puudujääki, millest hää tahtmise juures siiski võimalus oleks olnud yle saada, kuid et toimetusel endalgi eelpoolkirjeldet põhjusil usk ajakirja

sellekujulisse väljaandmisse kõikuma löi, ei jäänd tal muud yle, kui VII-nda aastak. väljaandmiselle asumata 1924 a. lõpul kokkutulnud kongressile esitada ettepanek „Uudismaa“ väljaandmist katkestada, mille kongress ka vastu võttis.

Samal ajal asus enamus endiseid toimetuse liikmeid abinõude otsimisele, kuidas „Uudismaa“ ilmumist tulevikus võimaldada, kuna tarve sellelaadilise ajakirja järele oli ilmne.

Algusest pääle oli selge, et see on lahutamatu seot sennises noorsoolikumises eelpoolmainit radikaalset suuna esitand ja „U—d“ senni tegelikult kannud inimeste organiseerimisega. Kuna see ei võind syndida enam n. n. „erapooletul“ alusel, fikseeriti tähtsamate kultuurkysimuste kohta endi põhi-veendumused, vaadati need yhisel nõupidamisel koos samamõtteliste vanemate tegelastega läbi ja registreeriti 1925 a. alguspoolel organisatsioon „Kultuuritahtelise Noorpõlve Koondise“ nime all. Pääle aastase ettevalmistuse asubki viimane käesolevaga „Uudismaa“ väljaandmist jatkama — endises sihis ja endise ilmega, laiendat kaastööliskunna ja kindlama juriidilis-reaalse seljagatuse toetusel.

* * *

„Uudismaa“ on katkestand sidemed, mis ta kõitsid ainult yhe iseendas ristiriidse osaga noorsoost. Nyydsest pääle pöörab ta kogu kultuuritahtelise eesti noorpõlve poole, õpilaste poole, kes oma igapäevaste õpingute kõrval otse janunevad ka vaimustavat aatellendu klassitubade küllaltki piirat õhustikus, kui ka õpetajate poole, keda nii sageligi ahistab väline surve. Ta pöördub nende poole, kes vinduvad elupelgavates ylikoolikuuldesaalides või kantseleide tolmavate pabervirnade keskel, nende poole, kes yksi on jäet enda siseheilustega keskele tagamaa lumivälju või viljapõlde ja nende poole, kelle vaimline „mina“ lakkamatut võitlust peab myriseva raudhiiglasega vabrikuis ja töökodades ning kõigi poole, kes pingutavad võimeid tõeliselt kultuursema ja avarama tuleviku ihas. Ta kutsub endaga kaasa kõiki, kes välja igatsevad meie tänapäevaste olude kitsusest ja tardund eluvormide masendavast hallusest, kes usuvad Eestilegi kord koitvat helgemate päevade ning inteisiivsema vaimuelu hommiku ning kes selle saavutamiseks tahavad ning pyyavad:

1. et isik ja yhiskund kohustuksid yksteist toetama ja rikastama, kusjuures kumbki omas elukorralduses oleks juhiti kultuuritahtest ja jõu ekonomise põhimõtteist;
2. et teostuks õiglusel ja demokratismil põhjenev ekspluateerimisvaba yhiskund, kus elamisvõimaluse kindlustab ainult yldkasulik töö ja igayhe koha selles yhiskunnas määravad ta isiklikud võimed, mille arendamiseks kõigile vastavad eeldused loodud;
3. et iga rahvus enesemääramise põhimõtte alusel pyyaks säilitada ja arendada enda kultuurilist omapära, kuna rahvuste ja riikide vahel valitseks sõprus ja solidaarne koostöö ning kõik nende vastolud lahendetaks rahulikul teel;
4. et religioonile suhtutaks kui autonoomsele siseelamusele ja seda ei raketaks dogmaatilise kiriku teenistusse sotsiaal-eetiliste nõuete vastaselt;
5. et noorsoos tema psyhologia kohaselt kasvatetaks elavat arengutahet ja kaasaalamist oleviku kultuuriga, seejuures arvesiades ta enese sisemisel tõetundel põhjenevate enesemääramispyyetege.

„Uudismaa“ toimetus.

Romain Rollandi tee.

29. jaanuaril s. a. mälesteti ymber harit maailma yhe enam kui euroopalise kuul-susega Prantsuse kirjaniku 60-aastast sünnipäeva. Aga kõik need tervitused ja meeldetuletused olid pöördud — vabatahtlikku maapakku läind eraku majakese poole — Villeneuve'i mägede jalal Schweitsis.

Anatole France'i, selle elupõlise pariislase, hiljutise surma järel on Romain Rollandi nimi kõigist Prantsuse nyy-diskirjanikkestõusnud kõige lugupeetumale kohale rahvusvahelises teadvuses. See on isegi lugupeetum ja imestletum võõrsil kui kuulsa kirjaniku enese kodumaal. Romain Rolland on kaua varjus pidand võitlema enne kui ta saavutas laialisema tunnustuse. Aga veel Romain Rollandi 60-dal sünnipäevalgi on Pariisi muidu nii kõmuline kodanline ajakirjandus sellest Nobeli maailmakirjanduse auhinnaga tähsustet prantslasest katsund vaikimisega mööda minna. Ja ka proletaarse klassivõitluse häälekandjad ei ole seda maapagulast võind tervitada kui täitsa oma meest.

„Peab omama oma kotka“, lausub ühe teise Prantsuse kaas-aegse väärtkirjaniku André Gide'i „Halvasti kinnineet Prometheus“. Oma kõrgelennulise ja vaevava kotka jaoks ohverdab uue-aegne Prometheus oma maksa ja elu, sest et see sisesundija talle ilmub ta enese ylemana geeniusena. Romain Rolland, jannsenistliku usulahu moraalses valjuses ja suure Prantsuse revolutsiooni idealistes pärimustes kasvand provintslane-ajamuulane, ei ole kunagi taotlend Pariisi mondäänses seltskunnas hiilgamist. Seda kirjanduskunstiliste võimetega maailmaparandaja loo-

must on moodsas kõmulises ja pahalises suurlinnaeluse eneseteostusele pyhitsend yle rahvuslikkude rajade kapitalistliku ja militaristliku aja ümbruskunna kutsuvad Euroopa suurvaimud, Shakespeare ja Beethoven, Leo Tolstoi ja Michel Angelo.

Kolmekümneaastane Romain Rolland koondas eneses omapärasteks veendumusteks läbitöötet kirjanduslikke ja kunstilisi väärtuselamusid, kui ot-suseks ja valikuna lahe-nes ta nooruse kauane teeotsimine kirjaniku, muusikamehe ja ajaloolase kutse vahel. Noore Romain Rollandi siseheitlustes oli juba eetoseks tihenend ja paatoseks paisund isesugune usuliste tõdede ja filosoofiliste valgustusideede kohustus, mis ta ennast-salgavat eluhüvangu koormas üliinimliku tahtega: aastasaja lõpu vaimses allakäigus tõsta jälle kõrgete püüde-sihtide vaimustust; kodanlike ühiskunna madalast materialismist, soomustet egoismist ja kolkuva elumaitse peenutsemistest üles kutsuda rahulolematute hulkade paremaid loomusunde ja rikkumatuid arusa-

ROMAIN ROLLAND,

misi; vaimu ja keha töös vennasfetavat rahvast sotsiaalse idealismi ja heroismi tegudelle äratada mineviku suurte ürgliikumiste tagasikutsumisega moraalse sõnakunsti selgitustes. Nii sigisid aastasaja vahetusel kõrvuti Jaurès'i juhitud Prantsuse sotsialistliku töölisliikumisega Romain Rollandi usuaja revolutsioonidraamad (nagu „Püha Louis“ 1897, „Hundid“, 1898, „Aru triumf“ 1899, „Danton“, 1900, „14 Juuli“, 1902). Nende Prantsuse patriootiliste draamade ajalooline ainestik on iseenesest küllastet rahvusvaheliste puhanguite ja paljutöötavate

pöörete helevusega. Romain Rollandi käsitluses edustavad nii ta ajaloolised karakterkangelased oma ideedega kui liikumapandud hulgad oma vooruste ja pahedega inimsus-paleuseks ülenevaid eeskujusid traagiliste paratamatuste, eksimuste ja hävingute ohtudes.

Aga Romain Rollandi pingutused ideelise ja moraalse rahvateatri püstitamiseks Pariisis olid määrat ebaõnnestuma. Suurkodanlus ja herrasseltskond jäi eemale, töötavat rahvast kiskusid need mineviku idealismi, heroismi ja hulgedeliiriumi draamatilised nägemused vaid mõneks uudishimu silmapilguks oleviku väikekodanlisest ja proletaarsest umbsusest. See oli liig suurmeelne problemaatika laialisema teatriüldsuse jaoks: ei ole kaotust, mida usk ja tahe ära ei võidaks, ja ka hukkumine maises elus võib ikka veel olla tõe, aru ja õiguse igipaleuste võiduks isikliku saatuse üle! Kõik vennad Bastilji vallutajate pühas ekstaasis!

Üksinduse ja neurasteenia varjus soris hulkade huvidest pettund Romain Rolland uue aastasaja algul oma suurte lemmik-kunstnikkude ja pidevate saatjate eluloo lehti. Mida rohkem ta üksikute vaimkangelaste saatuse süvenes, seda rohkem oli ta üllatet nende geeniumi ümbritsend kannatuste paljusest. Maailma vallutajad oma loomingus, on nad olnud vaesed võidetud oma välises elus! Troostiks iseeneselle ja muile rõhutuile kirjutas Romain Rolland nüüd rea „Kuulsate meeste elulugusid“, tähtsaid mitte niipalju hulgalikumistes ja võimuvõitlustes kui üksiku seemise suuruse vägimeelsuses. Eriti tähele-pandavad neist heroilistest biograafiaist: Beethoven, 1903, Michel Angelo, 1906, Leo Tolstoi, 1911.

Saksa klassilise muusika ja Tolstoi õpetuste väärtuselamused olid Romain Rollandi vaimu üle rahvuslike rajade tõstnud noorestpõlvest saadik. Sellega olid seltsind suures Prantsuse revolutsioonis kuulutat inimsusaated ning kaasäegse sotsialismi manitsevad rahu tunnussõnad sõjaähvardus-tega varjutet Euroopas. Romain Rollandi meheea keskseim ja monumentaalseim teos „Jean Christophe“ on teatavasti ühe kaasaega mõttekujutlet Saksa jõulise muusikamehe ülerahvuslik elulugu. Oma läh-tekohalt kunstnikuromaan, laiub „Jean

Christophe“ 1904—1912 kümnes osas ilmudes kogu Euroopa hariduselulise arengu hiiglanägemuseks enne maailmasõda. Kui sakslane Christophe ja prantslane Olivier selles romaansüklis sõprusliidu sõlmivad, kui esimene vale ja vaenu võimude taga leiab tõelise Prantsusmaa ja teine tõelise Saksamaa, siis oli see Romain Rollandi erilise tunderõhulise veendumuse sümboliks kahe põlise vaenurahvuse võimalikust ja vajalisest hariduselulisest vennastumisest. „Meile on teid ja teile meid tarvis meie vaimude ja tõugude suuruse jaoks. Meie oleme Öhtumaa mõlemad tiivad, Tulgu sõda! See ei lahuta meie käepigistust ega meie vennalikkude geeniume tõusu“.

Aga see haridusmoraalse uuestisünni kirjanduslik apostel ei ole mitte ainult pidanud läbi elama Prantsuse ja Euroopa rahu raske prahvatus. Rängas tulikatses on ta pidand kestma ka inimsususe rahvusvahelise kokkuvarisemise. Hingelised ahastused oma Marne äärde tungit isamaa saatuse pärast ei ole teda siiski moon-dand viha ja vaenu määratsejaks ühegi rahvuse vastu. Maruline sõjasund ei ole teda ka isiklikult heitnud käsitlivõitluse nagu mitmeid muid Prantsuse vabamõtte-lisi kirjanikke. Hulgalise hullustuse süti-tamispäevil erapooletus Schweitsis hirmsa südametunnistuse vastutuse ette pandud, jäi ta Prantsuse vaimuse juhtidest üksi puhta aru ja südametunnistuse hääle tõst-jaks kõigi sõjatooruste vastu, kogu sõja-barbaarsuse vastu. Kõigi rahvuslike pühaduste nimel õigustet kuritegude ülistamise keskel ei heitnud ta sõjahädaliste ühisamaaks poolustamast kannatavat Euroopat.

Et oma ülerahvuslikku vägimeelsuse kohustust täita ja oma sõnavabadust mitte kaotada, selleks on Romain Rolland elis-tand Schweitsis olesklemist. Kõike seda ei ole talle Prantsuse mitmepalgelised isa-maalased võind tänapäevani andeks anda. Teda on märgit Prantsuse häbirahu ideo-loogiks ja tema vastu on avalikku arvamist ässitet kui isamaa äraandja vastu. Aga ka Saksa rahvuslikud sõjaimperialistid on Romain Rollandi usklikke siinpool Rheini süüdistand Saksamaa lüüasaamises ja Ver-sailles'i rahu esilekutsumises.

Mitme riigi luurajate valvat, oma vaimu-hõimlastest sõdapidavais mais lahutet, oma

teoste takistet trükkimise ja laialelaotamise tõttu vähenõudlikus toimetulekuski kitsendatud, on see kõlblisest inimsusideest loobumatu patsifist aastast aastasse ühest Schweitsi hotellitoast teise kolind, hingeliselt ja kehalikult sagedasti haigena. „Nõnda oli ta nagu Euroopa piirat ja ümbereksiv südametunnistus“, lausub üks ta sõpradest. Maailmasõja kestes ei leidnud see Prantsuse suurkirjanik oma sulele muud rahuldust kui ennast pihtivat päevaraamatut pidada ning inimsusele manitsevate manifestide ja kultuurvarade hävitamise vastu pöördud protestidega oma südametunnistust kergitada. Aga ka tegeliku altruismi kohustetäitmist on ta otsind rahvusvahelise Punase Risti teenistuses sõjakannatajaid vastu võttes eri riikidest ja rahvustest, sõjavangide ja nende omaste vahel kirjavahetust pidades. Keset suurriikide ja kaasaikset väikerahvuste mõllu oma enne sõda lõpetet romaaniüksli „Jean Christophe“i ning oma sõjakatastroofiski lõppematu inimsusidealismi eest Rootsis Nobeli aupalgaga hinnat, omandas Romain Rolland jälle uue ergutuse oma kirjandusliku loomingu jätkamiseks. Nii kirjutas ta 1917 pessimistlik-fantastilise ajaloolõustade mängu, sõgedate jõudude marionette hukutava tühise õnneillusiooni, nime järel „Liluli“. 1918 kahe süütu noore inimese armastusidüll pommitet Pariisis — „Pierre ja Luce“. Õnnelikud need, kes ka põrgulikkude võimude hävituses puhtsüdamlikult armastavad! Sõjaõnnetuste aastad muutusid Romain Rollandi teoste rahvusvahelise levimise hooaastaiks.

Rahu allakirjutamise ja piiride avamise järel võis Genève'i järve maailmakuulus erak jälle kontakti astuda oma lähemate ja kaugemate mõtteosalistega ka kodumaal. Romain Rolland tohtis jälle Prantsuse kirjastajaid leida oma teostele. Ta jälgis

omaste kutset ja kojuigatsust Prantsusmaale. Pariisis Versailles'i võidurahu röömus valitsev rahvuslik blokk, sõjaeelne spordipalaviku ja lõbujaahi uus hoogumine. Säälsamas proletariaadi diktatuuri poolt ja vastu lõhestund töölisliikumine oma parteivõitluste vimmas. Ei sobind Tolstoi ja Rousseau vaimu pärija hästi neis paratamatuis kodustes oludes. Ei olnud ta julge isegi oma sajatet isiku puutumatuses. Sõjale järgnend rahust igapidi pettund ja suurlinnaelust jäädavalt võõrdund, pöördus Romain Rolland Genève'i järvele, Schweitsi mägestiku vabatahtlikku maapakku tagasi.

Sääil on Romain Rolland Villeneuve'i mägede jalal oma kodu ehitand. Tema viimaste aastate teostest nimetetagu „Clerambault, ühe vaba teadvuse lugu sõja ajal“, 1920. Sõjapattude kahetseja Clerambault heitleb oma absoluutse inimsuspaleuse eest üksi kõikide vastu. Teda tabab sõja seljataguste rahvusässitajate vihavaen ja revolvrikuul. Ta sureb sositades oma palavikulises tuleviku-usus: „Ei ole enam vaenlasi!“ Sõjast ja poliitikast ärapöördund on Romain Rollandi kõige uuem suurteos, arenguliseks romaaniükslik kavatset „Võlut hing“ (*L'Âme enchantée*), millest esiotsa kaks osa ilmud: „Annette ja Sylvie“, 1922 ja „Suvi“, 1924.

Meiepäevade Prantsuse kirjanduses võib kohata kahtlemata sõnataidurlikumaidki kirjanikke kui Romain Rolland. Aga tema eriline eetilise asend tagab talle ainulaadilise aukoha Prantsuse nüüdiskirjanduses. Romain Rollandi armastada ja austada — see ei tähenda mitte ikka tema stiili maitsta või ta kompositsiooni imestleda. Romain Rollandi imestlus kuulub enne kõike ta eetilise vägimeelsuse aukartuselle, ta eluliste ja iluliste jõudude vennastumise ja õestumise kutsele, ta usule parema ja arukama maailma loomingsusse.

K. FREIBERG.

Kasvava intelligentsi ilmavaatelist otsinguist.

Ilmavaatelist otsingud . . . Ent kas maksab neist yldse juttu teha meie alasti aineliste huvide, karjerismi, odava kroonupatriotismi, vaimlise väikekodanluse ja inertsuse, kultuurilise metsluse, eetilise tuimuse ajajärgul? Kas pole juba ammu

anakronismiks muutund igasugused tarbetud ilmavaatelist otsingud, kas ei tundu kõneleminegi neist hädaohtliku veidrusena, mille yle korralik väikekodanlane naerdag ei tihka, vaid pigem politsei poole pöörab. Aga meie teame ometi, et kõige muste-

mailgi väikekoodanluse valitsemise aegadel pole kunagi puudund ka vaimline looming ja vaimlised otsingud, olgugi uppund lame-duse ja keskpärasuse tulvavasse mudasse. Meie teame, et alati on leidund ryhm inimesi, olgu see kui väike tahes, kes pysitand ka ymbruse kopitand õhustikus oma vaimlise värskuse ja seda suurema jõuga on võitlusse astund igasuguse vaim-lise tuimuse, pääliskaudsuse, ideaalidela-geda aja vastu. Alati on olemas olnud intelligents, kes kõrge-mal väikekoodanlusest ja alalises võitluses selle vastu. Ja kas pole just kasvav noor-põlv alati moodus-tand selle loova ja võitleva intelligentsi päämise tuuma, täht-sama osa? Tahaks uskuda, et ka meie ajal kasvav intelligents on puutumata jäänd ymbritsevast langusest, pysitand vaimlised hu-vid ja syybnd sageli raskeisse ilmavaateli-sisse otsinguisse.

Vaimlise reaktsioo-ni kitsaste ning maiste huvide õhustikus ini-mese isik otsekui kaob yldisse keskpärasuse pääletungivasse lai-nesse. On ju väike-koodanlus oma harju-muste ja traditsiooni-dega omapärase, kirka, loova ja iseseisvat elu elava isiku vjhaseim vaenlane. Tõstes „Kuldse Kesktee“ troonile, vihkab väikeko-danlus kõike uut ja äärmist, kõike seda, mis yldisest tasapinnast kõrgemalle kyynib. Väikekoodanlus armastab kõike vana ja tar-dunut, kõike, mis saand traditsiooniliseks. Väikekoodanlus ja kirgas ning vaba inimisik on teineteise paratamatud vasta-sed ja võitlus nende vahel kestab lakka-matult. Võitlus väikekoodanluse vastu syn-nib just inimisiku huvide ja arengu nimel. Sellepärast on otsiva ja loova intelligentsi ilmavaatelijeks aluseks eetilne ja yhis-kundlik individualism.

EINO LEINO

hiljutisurnud soome silmapaistvaim luuletaja — võitleva valguse laulik.

On teoreetiliselt lõpulikult võidet kesk- aegne ilmavaade, mille järele inimene polnud muud kui vilets mängukann teine- teisega võistleva taeva ja põrgu käes. Inimene, mis yles leiti renessansi päevil, on nüüd saand jälle maailma keskpunktiks. On taas valitsema pääsend muistne antro- potsentrism, kuigi vaid subjektiivses mõttes. Immanuel Kant tunnustas reaalse inimisiku kõrgeimaks väärtuseks, sihiks iseeneses, kõigi teiste väärtuste ja hinnangute ainsaks aluseks ja mõõduks, ning see vaade on yldiselt maksvuselle pääsend.

Asudes individua- listlikulle vaatekohale, aluseks võttes reaalse inimisiku, tahaksin us- kuda, et meie kui kas- vava noorpõlve, kui väikekoodanluse vastu võitleva intelligentsi päämiseks sihiks on isiku huvid, selle või- malikult mitmekylygne ja sygav areng, uute ideaalide, uute eeti- liste ja esteetiliste väärtuste, uute yhis- kundlikkude vormide looming. Meie si- hiks olgu reaalse inimisiku va- bastamine kõi- gist fyysilisist ja vaimlisist, yhiskundlikest ja eetilistist kõi- dikuist.

Meie individualistlik ilmavaade ei saa milgi tingimusest olla ainult passiivne ja vaatlev, vaid on alati aktiivne, võitlev, revolutsiooniline, vana purustav ja uut loov.

Meie, kasvav intelligents, astume inim- isiku väärtuse, vabastuse ja arengu nimel võitlusse igasuguse vaimlise, usulise, eeti- lise, esteetilise, rahvusliku ja yhiskundliku fetišismi vastu.

Meie astume võitlusse oma aja ära eland, sisutuks muutund ilmavaatelite vormide ja doogmade vastu.

Meie astume võitlusse prae- guse vaimlise inerttsuse, idee-

lageduse, vaimlise kitsuse, eetilise väikluse ja lameduse, inimese alandamise ja orjastamise vastu teise inimese või mõne kujuteldava fetiši poolt.

Meie võitleme ammu välja surnud, mõtetuks saand, vaimlist arengut kytkestava valitseva kiriku vastu. Samuti astume võitlusse igasuguste seltskonna traditsioonide vastu, mis oma sisu kaotand.

Meie sihiks olgu esteetiliste elamuste, kunsti ja kirjanduse vabastamine kõrvaliste sihtide teenistusest, nende autonoomsus. Kuid meie peame tarvilikuks rõhutada, et kõik esteetilised elamused on lahutamata seot reaalse isikuga, peavad sellepärast olema vaba ja vaimse isiku teenistuses.

Yhe sõnaga: meie ylimaks pyydumuseks olgu inimesiku eneseteostus vaimuvabaduse ja vaimuselguse, ideelise kõrguse, eetilise puhtuse, esteetilise kirkuse ja elutäiuse suunas.

Meie ei tunnusta sõgedast pääst mingit autoriteeti. Meie suhtumine ymbritsevaise nähtusisse ja õpetusisse olgu teravalt kriitiline. Rohkem järelkaaluvat skepsist, vähem sõgedat usku!

Kui „Noor-Eesti“ kahekymne aasta eest pystitas laia ja ebamäärase hyydsõna: „Enam euroopalist kultuuri!“ siis tahame nyüd seda hyydsõna piirata ja määralisemaks teha. Meie hyydsõnaks olgu: „Enam filosoofilist kultuuri!“

Ent meie ei taha filosoofiat mõista mingi ebamäärasena metafüüsilisena mõtiskeluna. Meie ei taha heljuda pilvedes, vaid sygavalt juurduda maapinnasse. Meie ilmasuhtumise aluspõhjaks olgu teravaim teoreetiline realism kindlas yhenduses tiivustetuima praktilise idealismiga.

Tehtagu kõik järeldused sellasest individualistlikust ilmavaatest! Meie sihiks on inimesiku täielik vabastus, areng ja hyvang. Meie vankumatuks tunnetuseks on, et inimene on siht, ei iialgi vahend teise inimese sihtide saavutamiseks. Kuid ometi näeme omas ymbruses igal sammul, et inimest kasutetakse vahendina. Meie näeme, et kogu kodanline, kapitalistlik yhiskund rajaneb yhe inimese ekspluaterimisel teise inimese poolt.

Sellepärast on meie sihiks sotsialistliku yhiskunna teostamine, sest inimesiku täeline vabastus, areng ja hyvang saab või-

malikuks alles siis, kui kaob yhe inimese, yhe rahvaklassi, yhe rahvuse kurnamine ja rõhumine teise inimese, teise rahvaklassi, teise rahvuse poolt, — kui hävineb kapitalistlik yhiskund.

Meie oleme kõige kindlamini veendund, et vaba isiku ja vaba yhiskunna huvid on teineteisega täielikus kooskõlas.

Olles sotsialistid ei eita meie ometi sugugi rahvusliku omapära arengut ja rahvuskultuuri. Pidades meie rahvuskultuuri sygavamalt arengut äärmiselt vajaliseks ja põlevamaks päevaylesandeks oleme ometi arvamisel, et eesti omapärane rahvuslik kultuur ainult siis saab elujõuliseks ja väärtuslikuks, kui ta jääb tihedasse kontakti teiste rahvaste kultuuriliste saavutustega ja enda sihiks seab yldinimliku kultuuri teenimise.

Eesti riikliku iseseisvuse kindlatena pooldajatena oleme ometi igal kujul esineva šovinismi ja rahvusliku sallimattuse vastased.

Meie seame omaks sihiks häänaaberliku vahekorra loomise rahvaste vahele, igasuguse rahvusliku rõhumise ja sõjaliste kokkupõrgete kaotamise ning kogu harit maailma rahvaste liitumise yheks sõbralikuks rahvaste pereks.

Meie tunnustame demokraatliku riigikorra ja demokraatlikud vabadused tarvilikeks ja soodsamaiks eeltingimusiks võitluses yhiskundliku ja isikliku vabastuse eest. Sellepärast oleme kõige kindlamalt valvel fašistliku diktatuuri maksmapaneku ja rahvavalitsuse kitsendamise katsete vastu. Samuti tunnustame kõlbmatuks vahendiks võitluses sotsialismi eest kommunistide propageerit vähemuse diktatuuri enamuse yle.

Võideldes sotsialismi eest ei ole meie sellega mitte ainult mõne kitsama rahva-kihi huvide kaitsjad, vaid meie sihiks on kogu meie rahva, inimkunna ja kultuuri huvid, nagu sotsialismgi ei taotle ainult tööliklassi, vaid pigemini kogu rahvastiku sihte. Sotsialism tähendab ju inimkunna tõusmist kõrgemale kultuuriastmele.

Võitlus yhiskundliku vabastuse eest on ainult yks meie ylesannetest. Selle sihi teostamises läheme meie yheskoos töötava rahva hulgaga. Aga meie suuremaks, kaugemaks ja raskemaks ylesandeks on võitlus rahva vaimlise vabastuse eest ja

selle ylesande teostamises läheme meie sama rahvamassi vastu.

Pidades inimkonna progressi lakkamatuks ei taha meie püstitada mingisuguseid lõpulikke sihte ega muutumatuide ideaale. Meie ei näe ka sotsialismis yhiskundliku arengu viimast etaapi, vaid ainult selle kõrgemat astet, võrreldes kodanlise yhiskunnaga. Meie usume, et sotsialismgi kord oma aja ära elab, sisutuks ja reaktsiooniliseks vormiks muutub. Meie ytleme yhes Herzeniga; „Sotsialism areneb kõigis oma faasides kunni äärmiste tulemusteni, absur-

dideni. Siis tõuseb taas revolutsioonilise vähemuse titaanlikust rinnast eitamise hüüd, ja uuesti algab surmavõitlus, kus sotsialism asub praeguse konservatismi asemel ja võidetakse tulevase, meile veel tundmatu revolutsiooni poolt.“ („Teiselt rannalt“, 1850.)

Tiivustagu kasvava intelligentsi tegevust ja pyydeid inimkonna progressi peatamatus! Olgu tal kyllalt noorustuld uute teede, uute sihtide, uute ideaalide otsinguks! Olgu ta osaks raugematu võitlus ikka uute ja uute ideaalide teostamise eest!

ALB. MARMOR

Noorsoolikumise tänapäev.

Eesti noorsooliikumisel puudub kirjutet ajalugu, isegi kõige primitiivsemal kujul, kui mitte kaasa arvata ajalehtede ja ajakirjade tolmavasse ja raskelt kättesaadavasse makulatuuri laialipillat ylevaateid ja artikleid. Selle paratamatuks tagajärjeks on, et olevikus tegutsejad noored oma enamikus ei tea ega tunne eelkäijate pyydeid, sihte ning saavutusi, millest siis ka tingit kaasaja koorsooliikumise yksikuist avaldusist võõrit arusaamine, selle valestimõistmine. Ka järgnev esitus ei pretendeeri mingile põhjalikkuselle ega objektiivsuselle, vaid tahab olla ainult isiklikele tõekspidedel ja veendumisil põhjenev kokkuvõte senniomanet kogemust.

Eesti noorsooliikumine on noor. Ta põrandaluseid algmeid võime leida alles käesoleva aastasaja algpäevilt — „Noor-Eesti“ saamise ja kujunemise ajalt. Selle lyhikese olemise ja järjekindla arengu kestel on ta pidand läbi elama nii mõnegi muutuse, mis tingit osalt yhiskundlikest murranguist, kuid päämiselt kyll noorsooliikumise dynaamilisest põhitõonist, mille nii tabavalt ja karaktersest lausestand saksa noorsooliikumise ajaloolane ja ideoloog — Dr. Theo Herrle, sõnades: „Kõik elav otsib vormi, kuid leidnult purustab ta selle, või sureb temas.“

Jättes kõrvale „Noor-Eesti“ aegse ja sellele järgnend revolutsioonieelse noorsooliikumise, siirdume otsekohe noorsooliikumise vaatlemisele iseseisvas Eestis.

Eesti iseseisvusaegne noorsooliikumine on senni yldiselt kannud „ametyhisuslikku“ ilmet. Organiseerumise aluseks ja mooduseks on olnud ebamäärasena tegevusalä, amet: koolinoorsugu rahvanoorsugu ja töölisnoorsugu. Noorsooliikumise kandvamaks ja yhtlasi ka teadlikumaks kihiks on osutund koolinoorsugu, mis ka asusaadav, arvesse võttes kõrgemat hariduslikku ja valmilst tasapinda ja teatud välist ühtekuuluvust. Rääkides noorsooliikumisest meil, peame õieti arvestama ainult n. n. koolinoorsoo-

liikumisega, olgugi et koolinoorsugu moodustab ainult murdosa kogu noorsoost. Kuid, nagu juba tähendet, on õppivat noorsugu, kes koondet koolidesse, palju kergem organiseerida, kui rahva- või töölisnoori, kes elavad laialipaisatuina ilma igasuguse omavahelise läbikäimise ja kontaktita. Kui koolinoorsooliikumine on veel noor ja kujunemisel, siis on väljaspool kooli tegutsevate noorsoo organisatsioonide iga veel lyhem ja nad ise kyllustet ja ilmetud. Kandvamais rahvanoorsoo — samutt esimesi samme astuvais sotsialistlikes töölisnoorsoo organisatsioonides, on juhtivaks ja elustavaks elemendiks olnud alati kooli- ja yliõpilasnoorsugu, millise asjaolu muutust ka tulevikuski vaevalt ette näha.

Eelpoolmainit „ametyhisuslik“ pahe meie noorsooliikumises on kõige teravamalt ja ilmekamalt esilekerkind — kord vähemal kord suuremal määral — koolinoorsooliikumises. Suurema osa koolinoorsoo organisatsioonide tegevus on seisnud pääasjalikult „igakylgses eneseharimises“ — koolitöö täiendamises — ja oma „kutsehuvide“ kaitsmises. Väga tabavalt on tähendet, et meie noorsooliikumine on baseerund rohkem oleviku kooli puudusil ja tardund vormil, kui noorsoo hingeelu ja kujuneva ilmavaate erinevusel vanade omast. Seda on ka noorsooliikumise mõtleavam ja arukam osa ise alati tunnund ning koolinoorsoo kongressel on korduvalt käsitlet noorsooliikumise reformeerimise ja reorganiseerimise kysimusi, kuid tegelikult ei ole jõutud vastuvõet resoltsioonest ja otsusist palju kaugemale, kui — siis juba kyll tagurpidi.

Noorur A. Lenotammi kirjutab artiklis: „Mõteteid meie noorsooliikumise ligemast tulevikust“¹⁾ muuseas järgmist: „Meie koolinoorsooliikumise tõusupäevil — pääle Vene revolutsiooni, olid meie õpilasyhingud kyll enamvähem iseseisvad ega piirdund endi tegevuses

1) „Uudismaa“ VI aastakäik lhk. 115.

ainult kuivade referaatidega, yldse õpiringiliste töövahenditega, vaid olid nende umber koondunud noortele yhtlasi ka eluyhiskunnaks, kus vabalt lainetas liigete nooruslik iseloom, kus nii suure ägedusega vaieldi kõiksugu kysimust, matkati seltsis, peeti olenguid, toeteti teineteist vastastikusel sõprusel jne. See haaras enese alla, nagu tõeline nooruyhiskund ikka, kõik tema umber koondunud noorurite elualad. Kogu sellest yhisest tegevusest näis nagu võrsuvat mingi eriline noorsooliikumise ilmavaade“.

See lootus oli siiski liig julge — ta ei saand täituda. Ehk kyll saksa okkupatsioonieagne lyhikene põrandaalune tegevus aina lisis eeltoodule veel veetlevust ja romantikat, tegi hilisem vabadussõjaeagne kasarmuelu kõigele sellele lõpu.

Esimene koolinoorsoo kongress (Tartus, aprillis 1919.) ning sellele järgnev ylemaaline keskbyroode võrk, koosnev nii klasside kui ka õpilasyhingute edustajast, rajas kogu oma olemasolu ja tegevuse õppurkunnale kui tervikule, vahet tegemata organiseeritute ja organiseerimatute vahel, mispärast ta ka juba algusest pääle surmale oli pyhendet. On ju absoluutseks tõeks — et enamik meie õpilaskunnast kunagi pole omand mingeid vaimlisi huve. Ning kaitsa ainult mingi ebamäärase „elukutse“ olematuid „professionaal-huve“ oleks olnud mõttetud, ilmaeagne vaimlisema elemendi energia raisk igasuguseiks asjatuiks byrokraatlikeks korraldusiks ja näaklemisiks ametiasutustega.

Teisel yleriiklikul koolinoorsoo kongressil (Tallinnas, jaanuaris 1920) moodustasidki õpilasyhingud, mis koosnesid huvirikkamast elemendist koolinoorsoos, omavahelise keskliidu. Koolinoorsoo Keskliit, nagu temasse kuuluvad yhingudki, oli ilmavaatelistis kysimuis esialgul seisukohatu, ta eesmärgiks ja sihiks — „igakylgne enesearendamine“, aset leidev muidugi ainult kohapäälseis yhinguis, mille tagajärjel aga keskkohat endale mingit tegevust ei leidnud (ega leta tänapäevani), väljaarvat „välisesitus“ ja mõned yldised yleriiklikud ettevõtted. Sarnane seisukord tekitas aga varsti loomulikult oponentsiooni. Ning kolmandal kongressil (Tartus, juunis 1921 a.) tulevadki juba kuuldavalle hääled autonoomsest noorsooliikumisest, mis seekord aga veel võõras ja kohanematu. Alles neljandal (1922 a. jaanuaris, Viljandis) ja viiendal (1923 a. aprillis, Tartus) kongressil asutakse täie innu ja teadvusega yhiskundlikkude ja ilmavaatelistis kysimuste arutlusele, mille tulemuseks siis ka museas rida tähelepandavaid otsusi ja seisukohti. Need noorte seisukohavõtmised kaasaja kultuurilis-yhiskundlikes ja ilmavaatelistis kysimuis, kus revideerit nii mõnedki iganend tõekspided, ei meeldi muidugi osale meie seltskunnale: „Avalik arvamine“ — ajakirjandus — satub ärevusse, milleks näilist põhjust andsid mõned yksikud väärnähtused — ning haridusministeerium, pidades tarvilikuks vaele segada, pani maksma määrused, mis olevad koolinoorsoo organisatsioonid pidi killustama viieks normaalpõhikirja alusel töötavaks spetsiaalse sihiga ringiks, tehes seega võimatuks ilmavaatelistis kysimuste ter-

vikulise käsitluse, olgugi et V koolinoorsoo kongress, vastu võttes resolutsiooni õppuryhingute kohta, peaaegu yhemeelselt on sunnit konstaterima, et isegi olemasolevad organisatsioonid „ei suuda täita noorsooliikumise algelisemaidki nõudeid“¹⁾, rääkimata siis veel uutest, milliste sihid ja ylesanded veelgi piiratunud.

Paberiliselt viidi haridusministeeriumi määrused noorsoo ja osa õpetajaskunnagi yhemeelselt vastuseismisest hoolimata 1923 a. 1 augustiks täide, kuna tegelikult paljud organisatsioonid, kas haridusministeeriumi kahtlemise pärast oma määruse otstarbekohasuses või mõningal muul põhjusel likvidatsioonist mööda on pääsnud, kuigi enamik, pääasjalikult kohalikkude koolivalitsuste survel, oma tegevuse pidi lõpetama. Noorsooliikumise välisvormiline korraldus jõudis seega umbtänavasse, kust pääseteed raske leida, ning praeguseni tegelikult ka leitud pole.

Kõige omapärasem ja imelikum on Koolinoorsoo Keskliidu seisukord. Tol ajal, kui ta asuteti, tegutsesid kodumaa suuremates linnades kohalikud koolinoorsoo liidud, nii Tallinnas, Tartus, Viljandis, Võrus, Pärnus, Paides ja mujal. Keskliitu mõeldigi nende liitude ja suuremate koolidevaheliste õpilasyhingute koondajana — mida nimigi näitab. Kuid nyud on asjaolud ja yldine olukord muutund. Haridusministeeriumi määruste tagajärjel likvideeriti Tallinnas koolin. liit; Pärnus, Rakveres ja mujal samuti. Viljandi koolin. liit tegutses mõni aeg iseseisvana, rahukogus registreerit põhikirja alusel, kuid õpilaste osavõtu keelu pärast oli ka see möödund aastal sunnit likvideeruma. Endine kuju on veel vaid Tartu koolin. liidul. Nii näeme, et Koolin. Keskliit on õieti õhusrippuv asutus, mil pääle ebamäärase õigusliku aluse puudub ka tõeline, reaalne alus, millele ta toetuks. Vaimliselt on nende ellujäänd yhingute kui ka nende keskkoha tegevus olnud täiesti ilmetu, ning „järjest enam piirdund vaid koolitöö õpetusliku kylje täiendamisega, mis on aina syvendand kuristikku nende ja tõelise noorsooliikumise vaele“²⁾. „Noorsooliikumisega pole kõigel sellel igatahes enam midagi yhist ja vist oli V koolin. kongressil täiesti õigus, kui ta konstateris, et „Mõjulolevad koolinoorsoo yhingud ja ringid ei suuda täita noorsooliikumise algelisemaidki nõudeid, nende rohkus killustab asjata noorte energiat“. Sellega tegi V koolin. kongress surmaotsuse ka koolin. keskliidule, vähemalt noorsooliikumise avaldusena, kuna see koosnes pääasjalikult just „mõjulolevatest yhingutest ja ringidest“. Samale poole on sihit ka E. K. Keskl. asemikekogu otsus Paides, keskliitu mitte vastu võtta normaalpõhikirjade alusel tegutsevaid yhinguid. „Koolin. Keskliit on tahtnud olla noorsooliikumise vaimust kant organisatsiooniks ja kui ta seda ei saa, pigemini, kui tal seda ei lasta olla, siis on loomulik, et parem argu teda yldse olgu! Võib olla, tuleb veel kunagi kokku ka VI kong-

1) „Noorusjõud“ I lhk. 146.

2) A. Elango „Noorsooliikumise välisvormist“ — „Noorusjõud“ II, lhk. 130.

ress, kuid kas säält edasi enam jõutakse, on kysitav¹⁾. Ehkki viimane lause küll kõlab õige ennustavalt, ei saa jätta möönmata eeldusi ta tädeminekuks.

VI koolin, kongress tuli noorsoo karskus-kongressi nõjal tõesti veel kokku 1924 aasta detsembril Rakveres, kuid kas siit edasi enam jõutakse on juba rohkem kui problemaatiline. Kui tahetakse järjekindel olla, siis ei saakski siit enam edasi ilma tuntavate väimberkorraldus-teta, ilma noorsooliikumise välisvormi reformeerimise ja reorganiseerimiseta.

VI kongress, lõpule viies meie noorsooliiku-mise ideoloogilise kujundamise ja tõmmates yhemeelselt selge ja kindla piiri õpilasingide ja noorsooliikumise vahele, tunnistas E. K. Keskliidu noorsooliikumise alusel seisvaks organisatsiooniks, sekretariaadile ylesandeks tehes: senniste kongresside otsuste põhjal väljatöötada liidu ilmavaatelised põhiveendu-mused ning reorganiseerimiste ja osalt uuesti-asutamiste teel luua uus noorsooliikumise orga-nisatsioonide võrk ja selle keskkorraldus.

Vastavalt Rakvere kongressi otsusile tööte-tigi E. Noorsoo Karskusliidu juhutase algatusel yhiselt E. Koolin. Keskl. sekretariaadiga välja uue koolinoorsoo organisatsiooni „Lembitlaste Liidu“ põhikirja ning saadeti möödunud aasta lõpul haridusministeeriumile registreerimiseks.

Lembitlaste liidu algmeid võime leida juba 1924 aasta kevadel „Uudismaa“ viimases numb-ris, kus A. Lenotammi eelpool paaril korral tsiteerit artiklis kirjutab: „Optimistlikel silma-pilgel kujutlen seda (s. o. uut noorsooliikumise vormi A. M.) umbes järgmisena: senni olemas-olevailt noorsoo organisatsioonelt laenatakse nende positiivsed kyljed, täiendatakse need mõningate laenudega välismailt ja ysna uute juurdeehitustegagi — ning uus noorsooliiku-mise vorm ongi valmis²⁾. Edasi soovitab A. Lenotammi laenata: skoutelt — nende romantilised lõkkejutud vabas looduses ning hakkavust kasvatavad tegevusvahendid (eriti sellekohaste mängude näol); olemasolevailt koolinoorsoo liitudelt ja yhinguilt — huvi kir-janduse, filosoofia j. t. ilmavaateprobleemide vastu ning tegevusvahendid neil aladel (õpi-ringid, töögrupid, referaadid, vaidluskoosolekud, ajakirjad); noorte punaselt ristilt — rahvusva-

1) A. Lenotammi „Uudismaa“. VI aastakäik, lhk. 116.

2) „Uudismaa“ VI aastakäik, lhk 117.

heline kontakt kirjavahetuse näol teiste maade noortega; saksa „rändlindudelt“ — nende rändamislust yhes sellega kaasaskäiva romantikaga, kehalise vastupidavuse ja lihtsusega rietumises ning omavahelises läbikäimises; vaba-saksa noorsoolt — iseseisva elukorralduse ja seesmise töepärasuse tung; guttemperitelt — täiskars-kus ja romantiline rituaal; Quickbornliikumisel — janu uue religiooni järele jne. Kuna uuena elemendina tuleks juurde — huvi oma kodukoha, kodumaa kultuuri ja seda kandvate tegelaste vastu. Hiljem on eelmisi mõtteid edasiarendet ning selle reaalseks tulemuseks ongi Lembitlaste Liit.

Mingisuguseil isiklikel põhjusil on kildkonna noorte poolt käima pandud hädaldamine ja vassimine seltskunnas ja ajakirjanduses, ulatuv koguni 1925 aasta viimaseil päevil Tartus peetud E. Koolin. Keskl. asemekekogu koosole-kulle, kus kohapääl hästitunt kitsal kild-kunnal täiesti korda läks kasutada vähearvulise asemekekogu saadikute teadmatust ja läbi suru-da resolutsiooni, mis Lembitlaste liidu asuta-mise otstarbetuks tunnistab, vajaliseks pidades Koolin. Keskliidu elustamist, isegi normaali-põhikirjade alusel töötavate õpilasingide abil. Need otsused, eriti aga viimane, on täiesti vastolus koolin. kongressel vastuvõet otsusega ning lõpevad varem või hiljem fiaskoga. Mis aga siinjuures kõige imelikum, on see, et Koolin. Keskliidu sekretariaat, aidates välja töötada Lembitlaste Liidu põhikirja ja sellele ka alla kirjutates asemekekogu koosolekul ta kaitseks sõnagi ei lausund (mis enesest küll imestamis-väärt pole, võrreldes sekretariaadi tegevusetu-sega) ning läbikukumisel sellest ka vastavaid järeldusi ei teind.

Muidugi ei olene Lembitlaste liidu saatus mõnest juhusliku kogu juhuslikust resolutsi-onist (mille hääletamise eel paljud saadikud avameelselt tunnistasid, et neil „asjast aimugi pole“). Rohked nähted reaalest tõendavad, et pind kyp on noorsooliikumise uueks tõusu-ajaks — autonoomse noorsooliikumise tekki-miseks, mis baseeruks mitte kivinend vormis-tikuga ja igavate ning tyytvavate tegevusvaha-nditega „normaalyhinguil“, vaid tõelistel noor-soo eluyhiskundadel. Kas see esialgu veel pool-alateadlik laine väijenduse leiab just Lembitlaste liidus või mõnes teises sellelaadi-lises organisatsioonis, on täiesti ükskõik. Kin-del on aga see, et ta endale tee murrab, kas varem või hiljem, kas nii või teisiti!

SÉLMA PER V.

Muljeid K. N. K. esimeselt suvikonverentsilt.

Pyhajärvel, 31. mail ja 1. juun. 1925 a.

Suviste hommik. Lahkusin pidutsevast lin-nast, et veeta eelolevaid pyhi vähe teisiti kui tavalisti. Minnes rongile läbi varahommikuse Tartu, võis näha siin-sääil lõbusõitjaid, kuulda muusikat, laulu. Suviste õõ oli vist igale liig hää seks, et magada. Jaamas kohtasin

kaaskonverentslasi, kes elavas vestluses oota-sid rongi.

Kuis olin ammu kesk töö- ja asjaajamiskoos-olekuid, formaalseid ja parlamentaarseid kong-ressse hellitand hingenurgakeses kujutlusi suvi-päevast kumendavast, mil samamõttelised noor-

urid koguvad yle maa, et vabas looduses vabalt ja võimsalt luua sidet yhiste pyyete taotluseks.

* * *

Heretavat kevadilu, avarust, rõõmu looduses ja endas oli nii palju tol hommikul, mil arvurikka salgana Pritsust jalarännakulle asuti. Peagi löid kumendama silmapiiril sinised mäekupud varjundrikkast rohelistest raamit, vahel läikivad järvelaigud ning nirisevad, ahtakesed jõeveed kui karged viirud. Ning kõikjal sädelev, naerev, kirglik päike. Kogu Lõuna-Eesti maastikus tundub midagi rõõmsat, kerget, helledavat.

Umbes kahe-tunnilise matkamise järele olime yhiskorteris Otepää reaalgümnaasiumis, kus 4—5 väledajalgset konverentslast juba teetolmusest puhastena ning einestanult, meid lõbusa pilkega vastu võtsid.

Esimesel suvistepühäl kell kaksteist oli Otepää linnamäel konverentsi meeleolurikas avamine. Avamissõnad ytlas Koondise juhataja mag. Anni temale omase sydamlikkusega, ning yliõp. Elango rääkis K. N. K. yldideestikust. Loeft luuletusi Whitmanilt, Verhaerenilt j. t. Meeleolu oli algul veidi kohanematu, inimesedki nagu yksteist veel võrastasid. Kuid siis lauldi kunstipärasemaid isamaalaule. Pilgud soojenesid, pehmenesid, tundus avarustumist, paismist, tuld . . .

Ei olnud suur see osavõtjate hulk, inimest kolmkymmend, kuid vaatamata sellele, et sääl oli noori keskkooliõpilasi kõrvuti professoritega, ei olnud mingit kartlikkust esimeste eneseväljendustes, kõigil tundus olevat yhiseid otsinguid. Paljuid osavõtjast nägin esimest korda elus, kuid oli kadund see tavalisti nii ylepäasmatu vahe võõraste vahel, võisin minna iga juure ning kõnetella teda lihtsalt, otsekohele, kui ammu tuntut. Ei olnud „daame“ ega „kavalere“, olid inimesed.

Õhtupooleks oli määrat kõnelusaineks kasvatuskysimus — Pyhajärve saarel. Järsult saare kaldal, kus vesi nii sätendavalt läbi puie helkis, tammede, vahtrate ja toomede all istudes ning lamades oli meeleolu nii suine, et karta oli, kas sest tõsise kysimuse arutelust midagi välja tuleb. Ööpikki tervitas meid ligemas võsastikus lauluga, nii et koolival. juhataja A. Reeben, alates oma referaati „Kasvatusreformist ja selle teostamisest Eestis“, kas viisakuse pärast või otsekohelest sydamest avaldas kahestust, et ta tema laulu segama peab.

Yhenduses kasvatuskysimusega käsitleti ka noorsooliikumist Eestis. Referaatidelle järgnesid asjalikud ja elavad läbirääkimised, kus yhemelselt tooniteti kasvatusreformi vajadust. Vaheajal oli taevast märkamatult pilvistund ja olime sunnit okaspuie alt vihma eest varju otsima. Vihmast hoolimata jätkusid läbirääkimised. Istekohtadeks kõlbasid vast veel vähesed kännud, enamus seisis. Ilm oli soe ja pisut märga ei halvand meeleolu põrmugi.

Kunni õhtuni kestsid kõnelused tuleviku koollist. Vanemad härrad ja vanemad yliõpilased käsitasid kysimust akadeemilise kuivusega, yllasjaliku objektivse tarkusega, noore-

mad aga suurema ägedusega, subjektiivse tundeikkusega. Tagasisõidul saarelt leekis järve loojenevast päikesest, siin-sääl kaskedega ehit paadid, järve kaugeimat otsast kostis laul, harmoonika, naer, ymbritsevaist taludest koerte haukumine ja karjakella kõlin . . .

Teisel hommikul jätkus konverentsi töö varakult. Pool-uniselst läksin koos teistega aleviäärsesse männimetsa, kus peeti referaate religiooni olemusest (Dr. A. Audova j. t.) ja kultuurinimese religioonsete tarvete rahuldamisvahendeist. Läbi lõhnava männiku minnes kadus kõik unine tusadus ning võimsalt kajas läbi hommikuse vaikuse yhislaul.

Keskpäeval läksime yheskoos Otepää kirikusse jumalateenistusele, mille puhul kohaliku kirikuõpetaja loal jutlustas kaaskonverentslane kand. G. Kimmel ja kõnega esines V. Ernits. Jutlus jättis sügava mulje, kuid taluinimestele oli ta vist liig raske mõista. H-ra Ernits, kõneledes pärast jutlust, näitas missugune järsk vahe on ristikogudusele laskund pyhavaimu ja inimesi valdava viinavaimu vahel. Rahvast oli kirik pyhade tõttu täis. Kirikust tulles jutlesin yht talunaaist, et teada saada, kuivõrd ja kuidas ta mõistis jutluse sisu. Jutuka eide seletusist oli näha, et ta enam võõra õpetaja isikut oli vaadelnud, kui jutluse sissuse tungind.

Pärast jätkusid kõnelused religioonist linnamäel ja töid esile huvitavaid, kuid isikute järele järsult erinevaid seisukohti. Kõnelusis avaldus viimaseaja kasvav huvi esteetilis-müstiliste tundealamuste vastu.

Õhtupoolel oli päevakorras kolmas tähtis kysimus: Rahvuspoliitiline moment ja ülesanded (V. Ernits ja A. Anni). Tuuline. Otsisime endile varjulise koha Munamäe kuuskede alla. Sygavtõsised, kui tumedate kuuskede koha tugevneval tuulel olid noorte näod, mõeldes hädaohti, mis käind yle väikse kodupinna ja mis veel ähvardavad . . . sisemised lahkeliid ja välised vaenlased . . . Oli põhjust olla tõsine, aga mitte kurb. Veel kord läbielades seda õhtupoolikut, neid kõnelusi, tundeid, tahaksin siinkohal korrata yht lauset: Mitte patenti võtta, ei usklikkudel paradiisivõtme kohta, ei internatsionalistidel inimkunna-aate kohta ega neil, kes rahvusliku sildi all ebakultuurilist laimu loobivad, — isamaa-armastuse kohta.

Õhtu saabudes ei mindud yhiskorterisse, vaid mäeajal asuvasse tallu piima jooma, et pärast tagasi mäele koguda tuliriidale. On millegipärast kaua meeles see vaikne õhtu mil tundmatu talu õues vahtra all istudes võitlebu ja maistus jagasime ning vallatasime. Midagi iseäralist ju ei syndind, kuid meeleolus oleks kui olnud midagi rohkem kui tavalisti. Rõõmustasime ilusast õhtust, endi noorusest, kõrgest Munamäest ja madalast talumajast. Midagi ei olnud kaasa võet igapäeva šabloonist ega muredest, kõik oli jäet Tartu või kuhugi mujale, hästi kaugele.

* * *

Põhjamaine kevadöö . . . Joitev tulriit . . . ja kui August Anni tõusis ja kõneles sygavast vaimustusest inspireerituna modern elutundest,

ja selle arengust, siis tundsid, kuidas armastasid kuumalt ja kergemeelselt midagi kõrgemat, kui egoistlik kasuprintsiip või lame tõusiklik tsivilisatsioon... Vist kunagi ei ole päike nii ilus olnud tõustes, kui siis — vaimu-püha kolmandal hommikul, mil Munamäe tipul salkkond eesti noori tervitas ta tõusu yhislauluga: „On elu meil türiks ilmas“ ja oma tõekspidelele vastava alljärgneva deklaratsiooniga:

Tahame olla terve ja teovõimas sugu ja endas jatkata elu igavest arengut ikka kõrgema vaimukultuuri poole.

Tahame olla kohustund ja innustund Võitleva Jumaluse sõjamehed, kanda endas Tema tahet ja täita seda niipalju kui vähegi suudame.

Tahame, et sama tahte kandjaks ikka enam saaks kogu inimkond, eriti aga, et seda oleks meie paljukannatand rahvas: terve, tugevnev, kasvav ja vaimnev.

Tahame, et seks otstarbeks kõik üksikud tunneksid end yhiskunna teenistuses; yhiskund tervikuna aga süski vaid kõigi oma liigete kultuuristumise jaoks.

Tahame seepärast, et see yhiskund ikka enam endas teostaks õiglusel ja demokraatial põhjendatav korra, kus igayhe seisukoha määravad ainult ta isiklikud võimed ja nende arenduseks loodud kõigile võimalus.

Tahame, et selles sihis kasvatetaks ja kasvaks yles noorpõlv: uus, võimsam, sotsiaalsem ja vaimsem.

Tahame, et selleks kaasa aitaksid kõik tsivilisatsiooni asutused ja vormid: koolid, kirjandus, kunst, kirik, poliitilised parteid jne.

Austame kultuurilist tahet ja vaba mõtet ykskõik kelles ja millises ryhmas.

Austame kõiki töötajaid, ykskõik millisesse klassi või parteisse nad ka ei kuuluks.

Austame kõiki inimlikke inimesi, ykskõik millised oleksid muidu nende vaated.

Põlgame igasugu logelemist ja mittetöötavat elu, ykskõik kelle juures.

Põlgame igasugu lodevust, olgu see kehaline, tahteline, seksuaalne, sotsiaal-eeiline või muulaadne.

Põlgame tegujõuetut virisemist, mis oskab ainult eitada.

Põlgame elust põgenemist ja passiivsust oma isiku ja sotsiaal-eeiliste kohustuste unustust, sest igaviks on vastutav nii iseenda kui ka oma ymbruse eest.

Põlgame igasugu ebaausat teguviisi ja eba-korrektust ka kõige väiksemate kohustuste täitmisel.

Põlgame igasugu nauditavat elupõletust ja ainult eneselle elu, mis pole juhit kultuuri- ja tulevikutahtest. Põlgame iga üksikut ja iga perekonda, mis elab ainult lõbustuseks. Põlgame iga luksust, iga toredat eluviisi nikaua, kui laiad massid ja meie vaimukultuur kiratseb vaesuses.

Nõuame igit üksikult võimalikult tervistlast eluviisi ja võitleme igasuguste endamyrgituste ja neile avatlevate asutuste ja kommete vastu.

Nõuame austust igayhe inimesiku ja tema veendumd ilmavaate vastu, olgu see milline tahes.

Nõuame et rahvustunnet juhitaiks eriti kõrgema rahvuskultuuri loomise pingutuseks ja mitte ei tarvitetaks isiku- või sotsiaalkultuuri takistamiseks. Nõuame, et Eesti rahvusriik eriti selleks kaasa aitaks, edendades enam, kui senni igasugu eestilist kultuuriloomingut.

Nõuame, et kõik võitleksid rahvapimestuse vastu obskurantlikkude pastorite pooli ja kõik kaasa aitaksid uue ajakohase, immanentse ja kultuuritahtlilise religiooni loomiseks ja levimiseks¹⁾.

Yksik varajane matkaja vähe eemal männi tyvele toetades kuulatas meie leegitsevat lõpulaulu... Kes teab, kas ta kunagi oli Munamäe nii päikest tervitamas näind.

Võtsin kaasa need silmapilgud säält mäeharjalt ja, võib olla, nad elavad sama ilusatena hinges ka siis veel, kui suurejoonelisi unistusi vastab vaid jõuetu „kogend“ naeratus!..

Kirjandusest.

Bumerang — Hiir-Schytz-Jyrna. Jaan Vahtra konstruit kaan. Autorite kirjastus. Hind?

Kättevõttes ysna efektkikas raamatuke. Tahtlikult originaalitsev, mille taha pyytakse peita sisulisi nõrkusi. Ning see trikk on läind hästi korda, petab vähemalt esialgsi. Pyhendused Anton Jyrgensteinile, A. Veilerile, Jaan Tõnisonile, proua Ada Reinholdile ja Adam Novitskile — milline geniaalne vaimurikkus ja originaalsus! See näibki olevat selle raamatukese päätuum ja koguteose ilmumise vabandus. Seesugune mõte tekib otse vägisi juba lugedes Hiire sonetikujuliste luuletuste kolmeosalist tsyklil. Sõna on Erni Hiirest

alles yle, kyll maadleb ta nendega päris vihaselt, pingutab otse yle jõu, kuid sõna ei kuula autori käsku, Hiir pole jõudnud veel selle lihtsa tõetundeni, et sõna on ainult a bin õ u. Ükski rida ses vormiliselt muidu austusväärses tsyklis ei saa hingeõhku, ei jää meele, ei tõuse haaravana ellu. Kõik on konstrueerit ainult tahtlikult. Kõige karakterlikum näide Erni Hiire luulest (lhk. 17):

„Oo, preili, preili Jimmy. — balli bummelungi daam!

Oi, tingel-tangel-tungeldus, hõi, tungeldus, hurraa!

Madaam Fox-Trottki trillib, trallib, — iharuse aam!

1) Selle deklaratsiooni sõnastus on kohati juhuslik. Ta peegeldab ainult mainit konverentsi meeoleolu, omamata yldmaksvust kõigi K. N. K. liigete suhtes.

Pois pergel-myrgel-myrtsutai, tamm-tiri oll-la-la!"

Millal Hiir ykskord ometi luuletama hakkab?

Tyseudam ja andekam Hiirest on Schytz kindlasti. Sõna ei jää enam ainult surnud sõnaks. Sellega osatakse teha juba midagi, mõistetakse tarvitada, sõna on saand enam-vähem oma õige otstarbe. Sel on juba värvi ja sisemist peidet jõudu. Üsna haarav on ta esimene luuletus „Tragunid“ oma galopiga. Lihtne ja selge. Ka järgmised luuletused: „Ülestõusmise film“ ja „Ürginimen 1925“ oleksid võitnud kahtlemata, kui oleks

pyyud suurema selguse poole. Selgus on vist kyll tihti yeks suuremaks vooruseks kunstis. (Kas ei tundu neis kahes viimases luuletuses kaunis ilmselt Blokki ja Whitmani?)

Kaunis huvitav stiiliharjutus on Jyrna proosapala „Jutt“. Muide, seda raamatut tulebki ju võtta stiiliharjutuste koguna ja yks voorus on tal kindlasti, mis puudub pea kõigil teistel praegustel debytantidel. Ning see voorus on: pyyd kindla vormi ja stiili poole. Seda voorust ei jaga ei Karl Aben, ei Eduard Nukk ega Mart Raud.

A. Kivikas.

Noorpõlve eneseavaldusi.

Kodumaal.

Eesti noorsoo keskkorralduste tegevusest.

Arvuliselt kõige suuremaks ja tegevuselt intensiivsemaks noorsookondiseks Eestis on praegu noorsoo karskusliit, mls hoolimata spetsiaalsest sihist kogund enda ümber ligi 90 üksikorganisatsiooni kokku umbes 7500 liikmega. Liidu äsjailmund 1925 a. tegevusaruandest (saadetakse igale soovijalle maksuta kätte) on näha, et liidu tegevus on olnud mitmekylgne ja hoogne, samuti kui liidu liigetegi oma. Liidu tegevusaladest teenib erilist tähelepanu aasta lõpul Tartus korraldet tege-laste kursus, õpiringide keskraamatukogu, kust kõik noorsoo karskus- (osalt ka teised) õpingid saavad maksuta raamatuid iga osavõtja jaoks, kirjastus (1925 a. jooksul on liidu väljaandel ilmud: „Noorusjõud“ II, J. Järvi — „Mehised mehed“, Aegade hääl“ — 8000 eks. ja lendleht „Kas elureform või väljasuremine“ — 25.000 eks.) võistluskirjutused ja aineeline toetus enda liigetelle (1925 a. rahas ja kirjanduks ligi 350 tuhat marka). Erilist tähelepanu teenib aga liidu väljaandel ilmuv maitsekas ja sisurikas ajakiri „Kevadik“, mille tiraaži sel aastal loodetakse tõsta 7000 eks. pääle. Liidu liigete tegevusest annab ylevaate aruande lõppu lisat tabel, mille järele 1925 a. I sem., mil liidus oli 68 org-i 6385 üksikliikmega, kõigi nende sissetulek oli 730.217 mk. ja väljaminek 544.879 mk., varandust kõigil kokku 1.240.540 mk. väärtuses. 24 org-il oli oma lugemislauad, 17 — laulukoor, 9 — orkester, 27 — oma ajakiri ja 54 — raamatukogu. Org-id on korraldand 187 pääkoosolekut, 268 kirjand., kõne- ja vaidluskoosolekut, 31 pidu, 62 olengut, 45 ekskursiooni, 18 spordipidu, 32 udupidiõhtut jne — seda kõike ainult yhe semestri jooksul. 1925 a. II sem. kohta pole veel kõik andmed koos.

Suuruse ja tegevuse poolest järgmine on Ylemaaline E. Noorsoo Yhendus (YENY), millel aasta lõpul oli yle 70 osak. umbes 6-7000 liikmega. Viimasele ajal on ta tunduvalt kasvand, eriti uute osakundade tekkimise tõttu maal. Siiski on see arv nii tähtsa ala jaoks, nagu seda on meil kylanoorsoo koondamine, väike, eriti arvesse võttes seda meie naabrite juures (Soomes vastaval org-il ligi 60-70.000 liiget, Lätis ligi 20.000, Leedus 25-30.000). Keskjuhatus on korraldand mõned

ekskursioonid välismaile (Rootsi, Ungarisse, Lätisse) ja välja annud ajak. „Urikivi“, millest 1925 a. ilmus 2 yksik- ja yks kaksiknumber. Muu tegevus on koondund esijoones osakunnisse. Aktiivsemad osak. on Tallinnas, Tartus, Narvas, Võrus j. m.

Endisel ajal tähtsamat osa etendand E. Koolin. Keskiit on olnud pea kogu möödund aasta tegevusetu. Tähtsaimaks eluavalduseks oli läind kevadel avaldet yleskutse matkamisele. Suuremates linnades kavatset kursused on kunni siimaani jäänd teostamata. Keskiidu koosseisu kohta puuduvad Sekretariaadil endalgi täpsemad andmed. Aasta vahetusel peetud asemikekogu koosolekust võttis osa ligi paarkymmend org-i, kelle hulgas aga ka mitteliikmeid oli. Koolinoorsoo liitudest, mille pääle keskiidu tegevus pääasjalikult tugenes, on endisel kujul püsima jäänd ainult Tartu oma.

Veel vähem on kuulda olnud E. Koolin. Spordiliidust, mis juba enda tekkimisel elukardetava tõbi tunnuseid omas (v. „Uud. V a. k. № 7).

Skoudid ja noorsepad on tegevust kaunis väheses koosseisus omaette jatkand, ilma et sellest väljapoole palju kuulda oleks olnud. Esimestel oli möödund lihavõttevaheajal III kongress, mis möödus vagusana ja kahvatuna.

Yldse on noorsoo vaimlises elus märgata tardund seisakut. Yhinguis tegutsetakse enamasti nagu mingi kohusetunde sunnil, ilma sisemise huvi ja osavõtuta. Yksikud vaimsemate huvidega tytyid hoiduvad erakuina ametlikest organisatsioonest kõrvale. Koolinoorsoos peavad lõikust omavahelised pummeldusgrupid, kuna kylanoorsoo alaväärtuslikest simmaneid ja joominguid elab. Enam kui kunagi varem me iseseisvas Eestis on praegu maksev tarapiitlaste protestihyid: „Vaimlist palet ei õlegi ega taheta. Ideaal ja ideedelage kodanlus tunneb instinktiivselt loovan vaimun vaenlast oma võimule.“ Sellega on seletatav ka meie kodanlise noorsooliikumise kriis. See võib kyll siin-sääil teha veel tänuväärselt rahvavalgustustööd, kuid intensiivsemat vaimlist elu elavat noorpõlve ta ei rahulda ja see pöörab talle instinktiivselt selja. Praegune sotsialistliku noorsooliikumise tõus pole igitahes mitte juhuslik vaid paratamatu reaktsioon sellele tyhjuselle. Ja see pärast on arusaadav, kui meie tänapäev just sääil näeme kõige elavamata ja värske-mat vaimu tärkavat.

Kultuuritahtel. Noorp. Koondise tegevusest.

K. N. K. asutati 1925 a. algul. Esimesi läbirääkimisi tema asutamise asjus peeti juba 1924 a. kevadel. Suveks katkesid need, kuid algasid sygisesl uuesti, mil asja algatajad (A. Anni, A. Elango, Nig. Käbin, L. Leeman ja S. Perv) rea omavahelisi koosolekuid pidasid ja yhiselt põhimõtete ning ylesannete kava välja töötasid. 30 nov. kutsuti laiem nõupidamine kokku, kus sellelaadilise koondise asutamine yhmeelselt tarvilikuks tunnisteti, tähendat kavad läbi vaadati ja kohati muudeti ning algatajaid paluti asi edasi viia. 17 veebr. 1925 a. peetigi asutamis-koosolek kus lõpulikul kujul vastu võeti põhimõtted, ylesand ja põhikiri. Viimane registreeriti Tartu-Võru rahukogus. Asutamiskoosolekul valiti juhatus jaotas ametid nii, et juhatajaks oli mag. A. Anni, aset. A. Elango, sekret. N. Käbin ja S. Perv ja laekahoidjaks Dr. A. Audova.

Aasta jooksul on korraldat mitu omavahelist (ainult liigetelle) referaatkoosolekut. Ettekandeist võiks mainida: Dr. Audova — „Ilmavaatest ja isiku arendamisest“, J. Semper — „Intelligentsi liikumisi välismail“, pr. M. Olesk — „Politiilisi päevakysimusi“, G. Kimmel — „Kristlik ilmavaade ja noorsugu meil ra mujal“, prof. J. Sarv — „Yhe võhiku mõtteid religiooni kohta jne. Sygisesl asutati õpiring teemile „Ajalooline materialism“ mille juhatajaks paluti dots. P. Treubler. Õpiring on pidand enda koosolekuid järjekindlalt määrat ajal. Tähtsaimaks syndmuseks kujunes suvikonverents suvistepühil Pyhajarvel (v. erikirjutus). Õpet. Kuljus'elle saadeti kiri, milles avaldetti lugupidamist tema mehise esinemise puhul meie usuelu uute suuna juhtimisel. Väljaspool Tartut olevate liigetega on kontakti peetud kirjateel.

31 jaan. 1926 a. peeti esimene regulaarne päänkoosolek, kus kinnitetti eelmise aasta aruanne, valitti uus juhatus ja võeti vastu 1926 a. töökava. Uues juhatuses on esimeheks K. Urm, abiks K. Freiberg, sekret. H. Rink ja S. Perv, laekah. L. Leeman. 1926 a. töökavas on ette nähtud: omavahel. referaatkoosolekute korraldamine kord kuus, paari avaliku kõnekoosoleku korrald., õpiringi jatkamine ja sygisesl uue ellukutsumine suvikonverentsi korral., ajakirja väljaandmine jne. Suvikonverents on otsustet pidada Kukulinnas (Saadjärve ääres) 23—25 mail ja selle yldteemiks määrat: „Kultuuritahtelise noorpõlve ylesanded tänapäeva Eestis“.

K. N. K. tegevliikmeiks võivad olla kõik, kelle tegevus näidand, et nad põhimõtteis määrat kultuurideaale pooldavad ja aktiivselt nende hääks töötada võivad ning tahavad. Vastuvõtmiseks on vaja 5-e liikme soovitus. Kaasatõõtajaiks liikmeiks võivad olla kõik, kes K. N. K. ideaale pooldavad. Liikmemaks on 100 mk. aastas. Liikmeiks astuda soovijaile saadetakse põhimõtted ja põhikiri tutvumiseks.

Välismail.

Monistlik noorsooliikumine programmi muutnud.

Saksamaal tegutseb kõrvuti täiskasvanute Monistliku liiduga ka kaunis rohkearvuline monistlik noorsooliit. Ilmavaatelisel on mõeldmat juba ammu yle kasvand endi algaegsest puhtmaterialistlikust elu-

käsitusest ja dogmaatilisest usuvaenulikkusest ja muutund avarameeleks vaba kriitilise ilmavaate est võitlevaks koguks, mille liigete arv ulatab kymnetesse tuhandatesse. Täiskasvanute liit on juba mõnda aastat parteivaba! sotsialistlikul alusel. Nyud on ka Noorsooliit, mis siamaale erapooletu pyydis olla, vastu võtnud uue deklaratsiooni, kus muu seas öeldakse:

„Monistlik noorsooliit on kogu noori inimesi, kes oleviku võitlusiks valmistuvad ja sellest võitlusest juba osagi võtavad. Seistes kesk heitlust tõelise tunnetuse ja uute yhiskunnavormide pärast, teame meie, et ainult selge, eelarvusetu mõtlemine meile õiged teed osutab. Neid teed otsime meie väsimatus töös. Kodanlisest liberalismist tulles oleme meie aru saand, et praeguse viletsuse juured sygavaval seisavad, kui usulised ja ilmavaatelised tylikysimused. Meie näeme enamajao oleviku pahede põhialust tänapäevse yhiskunna jagunemises klassidesse ja peame klassivaba yhiskunda inimsoo edasirengu eeltingumuseks. Selle peame kättevõitlema! See võitlusiit on meil yhine proletariaadiga. Seepärast liitume meie temaga kui teadlikud sotsialistid... Ometi hylgame endi org-i igasuguse parteipoliitilise rakenduse, kuna meie endi seisukohavõtmistes tahame johtuda selgelt, eelarvusetu teaduslikult aluselt. Kes meie hulgast selle aluse juba omab, see võib ka otsustada siis ise enda partei valiku!“

See on selge jutt. Siin pole tegu mingi „ylevõtmisega“ ega „sissetungimisega“, vaid see on yks näide sellest, kuidas liberalistlik noorsooliikumine, kui ta otsekohene ja iseendale aus tahab olla, varem või hiljem kriisini jõuab ja siis otsustama peab, kas minna hääle või kurale!

Noorsooliikumisest Lätis

kirjutab meile sääine siimapaistev tegelane A. L a i v i n š, et see viimastel aastatel kaunis segaseid aegu yle on eland, mis tingit olid lõhest ja mitmesuguseist sekeldusist suuremas org-is — Läti Noorsoo Liidus. Nyud on need lahened nii, et on asutet uus organisatsioon — Läti Noorsoo Kesklit (Centralä Latviešu Jaunatnes Savieniba), kelle juurde suurem osa Läti Noorsoo Liidu tegevusharusid ja gruppe yle läind (Riia orkester, laulukoor jne.) ja kelle eesotsas praegu A. L a i v i n š seisab. Läti Noorsoo Liit tegutseb kyll edasi, kuid vähem intensiivselt. Pääle ylalmainit kahe organisatsiooni tegutseb veel ysna väike Läti Noorsoo Rahvuslik Liit ja kõigist suurem Sotsiaaldemokraatlik Noorsoo Liit. On olemas ka Läti Noorsoo Karskusliit, esialgu kyll rohkem vanade „eestkostmise“ all.

Segastel aegadel seisis ka Balti Noorsoo Liidu tegevus, kelle sekretariaat praegu Riias asub. Nyud, kus vahekorrad lahened, on oodata ka selle elbumist. On kavatsusel kokku kutsuda liitu kuuluvate org-ide edustajate konverents (arvatavasti Helsingisse), kus tähtsamaks kõneaineks oleks Balti riikide noortepuha, mis pidi tulema juba 1926 a. suvel, kuid nyud paratamatult aasta võrra edasi lykata tuleb (kui sellest yldse asja saab!).

Olgu tähendat, et kõik need ylalmainit liidud on yldised noorsookoondised, kus enamuses rahvanooresugu. Koolinoorsoo pole yldse mitte oma yle-riiklikku keskkorraldust, kyll aga yksikud ringid koolide juures.

Luukamber.

Tööl ei ole mitte piibel yksi.

On luid, mida fosforiga yle võõbata ja siis pime-dasse tuppa panna tuleb, et vaatajad nende olemust mõistaks. Kuid on ka luukeresid, milledest ka sel-gemagi päeva valgel eluvõõrast õudust hoovab.

Kahtlusega kuuluvad nende hulka ka statistilised andmed Tallinna keskkoolide õpilaste osavõtmise kohta mitmesugustest organisatsioonidest. Andmed on kogut ühe direktori poolt vastavaks referaadiks Tallinna Hariduspäeval ja nende järgi on Tallinna paariskymnes keskkoolis:

kaks kirjandusringi, 3 karskusringi, 4 maleringi, 1 loodusteadusline ring, 1 amateur-ring, — kokku 11 ringi 419 õpilase-liikmega. — Terve selle mitmekesise ringide pere (a propos: Haridusministeeriumi määrused lubavad ainult spordi-, kirjandus-, muusika-, karskus- ja male-linge!) jäta-vad aga varju spordiringid yksi — neid on arvult 13, kokku 721 õpilasega ja nende seas kaks vehkleumisringi!

Väljaspool kooli võtavad õpilased osa:

Noorte Punasest Ristist — 622 õp.; Kristlikust Noorte M. ja N. Yhingust 344 õp.; Spordiseltsidest 307 õp.; Skouidid — N. Seppand — Guidid 284 õp.; Kaitseliit 116 õp.; Nais Evangeeliumi Selts 95 õp.; k õ i g i s t e i s t e s t organisatsioonidest (siin seas: kõik lauluseeltsid, ü E. Noorsoo Yhen-duse os., mitmesugused maaseltsid, aga ka Sinine Rist, Jünglingsvereinid, R. V. Margikorjajate selts, loomakaitseselts, Noorte tuletõrje jne.) kokku 267 õpilast.

Eriti huvitavat keelt kõnelevad andmed yksikute koolide järele. Nii kuulub eelpoolmainit 622 Noorte Punase Risti liikmest 74% direktorite Bauer-Saueri juhata da olevatesse koolidesse (tyt. kom.-kaub. ja 1 tyt. gymn). Veel huvitavamad on siin andmed klasside järele: nendest 462 õpilasest on tyt. kom. gym. 43 ja I. tyt. gym. 45 viimase klassi õpi-lasend-abituriendid. Samadelle koolidelle kuulub rekord õpilaste osavõtmise alal spordiringidest-seltsidest — 253 õp. Teistest org.-st võtavad nende koolide õpilased osa järgmiselt: Kristlik N. N. Yhingust 84, karskusringist 98 ja k õ i g i s t e i s t e s t org.-st kokku 72 õp.

Naisevangeeliumi seltsi liikmed — 95 õp. — kuuluvad kõik yhte kooli.

Kristlikust N. M. Yhingust võtab kõige rohkem õpilasi osa poeglaste reaalgymnasiumist (dir. Kann), — nimelt 85 õp. Samast koolist on enim osavõtjaid ka Kaitseliidust 67 õp. ja skoutide org.-st — 46 õp.

Kahest kirjandusringist töötab suurem — 80 õpi-last — Tehnika gymnasiumis (dir. Neuhaus). Sama-se kooli kuulub 73% maaseltside tegevusest osavõtjaid õpilasi. —

Vast oleks õigem neid andmeid paigutada yle-vaadete alla — nad on ju ainult Tallinna koolielu yhe kylje peegeldus statistilistes andmetes — seega tykk elu. Kuid olgu — nad tunnevad end vast luukambris paremini, kuigi — kardan — sääligi vast rohkem tõelist elu on, kui neis.

Teie olete kuulnud, et vanematele on räägitud... , aga mina ytlen teile...

Mitme aasta järele võisin rahuldust tunda — piibel on jälle omis õigustes! 20 kerekat kõidet

kooli kogudes ja testament igal õpilasel taskus. Testament, millest igayks neist jälle lugema — võib olla koguni pähegi õppima peab: „Sulased käsi oma isandate sõna kuulda, kõigis asjus nende meelepärane olla ja et nemad ei haugu vastu...“

Ning rahuldustundes tuli tahtmine neid kunagi meele jäänd ridu uuesti lugeda. Oliin aga unustand koha. Lugesin otsides:

„Häda teile, kes teie rikkad olete...“

Lehitsen edasi.

„Et kuulge nnyd, teie rikkad, nutke ja huluge kõigi oma hädade pärast, mis tulemas on teie peale!“

Ka siin mitte!

„Yht asja on sul vaja: mine ja myy ära kõik mis sul on ja anna vaestele, ja tule võta rist enese peale...“

Keeran lehti.

„Vaata töötajate palk, kes teie maad on ära leigand, mis teist on kinni peetud, see kisendab...“

Kuid ta oli ometi siin!

„Ja ykski ei ytelnud omast varandusest, et see pidi tema oma olema, vaid kõik oli neil yhes.“

„Aga igayhe kätte jagati sedamööda, kui igal-yhel tarvis oli.“

„...koguduse ylevaataja peab olema laitmata, yhe naise mees, kasin, mõistlik...“

Siin katkestasin otsimise ja ei ole veel praegugi täielikult toibuda suutnud: aga mis siis, kui need õpilased nende järgi käima hakkavad, yhegi täit-mist neist nõuavad?!

Kodukäijad tulemas!

„Uudismaa“ uuestiilmumine on paar „Päevalehe“ nooremata sulgrüütli marru ajand. Mittepohveti prohvetliku paatosega hyab Eddy Jyrisson (nimestki juba näha, et kange rahvuslane!): „Ei tarvitse olla prohvet, kui ytelda, et „Uudismaa“ ärkab ellu ainult selleks, et kohe jälle surra“ („Päeval.“ № 36 s. a.). Ajakirja juhtimine tulla anda teiste ringkundade kätte. Kes need teised ringkunnad on, seda meie ei tea, kuid kyllap vist yks neist E. Tuulik on, kes praegu Leningraadis noorproletaarlasti organiseerib. Mäletame ju veel ysna selgesti, kui 1923 a. kevadel E. Tuuliku juhatusel töötav Tallinna rahvayli-kooli ja kolledži kuulajate kogu (millest teada oli ta kommunistlik ilme) koolin. kesklütu A. Elango ja N. Käbini päälkäimisel vastuvõtmata jäi, kuidas siis selle yle kõigeenam kurjustas E. Jyrisson ja mõlemate yhine protestikaja läbi käis „Päevalehest“ kunni „Tööliiseni“ (väljalõikeid võib noorsooliik. keskarkhiivis näha!) ning varsti päälle selle koolin. keskl. lõhkumiseks sama ringkonna algatusel koolin. spordiliit asutati.

Tõepoolest — kui „Uudismaa“ väljaandmine koolin. spordiliidu kätte anda ja toimetajaks „seltsi-mees“ Tuulik kutsuda — vaat siis alles „ärkavad surnud ellu“ ja kodukäijaid jatkab igamehe jaoks!

Reklaam puha.

Enne „Uudismaa“ esimese n-ri ilmumist pyhen-das „Pvi“. sellele ysna rohkesti tähelepanu, tehes seega uuele ajakirjale tänuväärset rohkesti reklaami. Päälle E. J-oni ja Kiiveri kirjutuste ilmumist otsus-tas toimetus otsekohe esimest numbert 1200 eks.

asemel 1500 trükkida lasta! Oleks otse jumalik, kui neis kirjutatus lubat ja töötet kohtuprotsess „Uud.“ nime „rõõvimise“ pärast ka mitte tulemata ei jääks, vaid parajasti järgmise n-ri ilmumise ajaks lavastetaks — siis tõstame tiraaži kindlasti 2000 pääle! Ka mõnesugused boikotid j. m. s. nalja-

numbrid on tervitetavad, sest kuulutusleheküljel reklameerimiseks meil niikunni raha ei jatkuks. Sennise kogemuse järele on enim tellijaid just boikoteerivatest koolidest. Vastutasuks ei unustaks „Uudismaagi“ neid enda luukambri meelde tuletamast.

Omis asjus.

Pääle selle, kui K. N. K. otsustand oli „Uudismaad“ välja andma hakata ja selleks tarvilikud sammud astund oli toimetuse eessõnas ligemalt põhjendat moraalse õiguse põhjal, leidis E. K. Keskkliit selle süüdsusetu ja ebaõiglase olevat, ähvardas avalikult kohtuga ning kutsus enda Tartus asuvaid liikmeid üles selle vastu protesti avaldama. Selle tagajärjel suruti mõningate koolijuhatajate agaral kaasabil paaris Tartu keskkoolis ja Tartu Koolin. Liidus läbi, mõnes suurema, teisel vähema hääletenamusega, mingi ebamäärne otsus boikoteerida „Uudismaad“, lootes sellega meie kavatsusele otsustavat hoopit anda. Kuid et „Uudismaa“ ta praegusel kujul pole mitte ainult koolinoorsoo ajakiri, ega ole kavatsendki mingis tegemises olla selle osaga koolinoorsoost, kelle vaimlised huvid tavalisti piirduvad mõne „rühmaülema“ komando järele koosolekul „kätt tõstmas“ käimises, jäävad tähendat boikotid nii aineliselt kui ka moraalselt täiesti mõjutuiks ega eksita meid põrmugi. Ennem just vastuotsa, võiks meil olla põhjust koguni rõõmustamiseks, nähes, kuidas koolinoorsoo arenenum ja vaimsem osa meid ka nende boikottide puhul pooldand on ja edasigi pooldab.

Sellega ühenduses on olnud rida vassimisi ja eksiteateid ka ajakirjanduses, eeskätt „Päevalehes“ ja „Postimehes“, kellele vastavad seletused ja õiendused saadetud. Kuna osa neist avaldamata jäetud, nad aga asju sisaldavad, mis arvatavasti meiegi lugejaid huvitavad, toome lühis neist siinjuures.

V. A. „Päevalehe“ toimetust!

Kuna Teie leht korduvalt huvi on tunnud ajak. „Uudismaa“ praeguse seisukorra kohta, teatame Teile võimalikkude eksiarvamiste ärahoidmiseks järgmist, mida ka Teie lehe lugepeetud lugejale edasi teatada palume.

Ajak. „Uudismaa“ katkestas enda ilmumise Eesti Koolin. Keskkliidu väljaandel 1924 a. kevadel. Keskkliidu asemikekogu koosolek, kes tema uuesti väljaandmise küsimust 29 dets. 1925 a. kaalus, võttis vastu järgmise resolutsiooni: „E. K. K. asemikekogu X koosolek peab tarvilikuks oma ajakirja väljaandmist, kas üksikult või mõne teise organisatsiooniga ühiselt“. Otsekohe „Uudismaast“ ei lausuta selles sõnagi. Küll aga on igalühel, kes E. K. K. praegust seisukorda tunneb, selge, et temal „Uudismaa“ väljaandmine nii aineliselt kui ka vaimliselt üle jõu käiks (ootab ju tema kontos seisev ligi 60-tuhandeline võlg alles tasumist). Selle asemel kõneldi aga „Uudismaa“ üleandmisest mingile teisele, spetsiaalselt selleks asutatavale org-ile, kelle väljaandel ajakiri oleks omand üsna teise sihi ja suuna.

Vastutav toimet.: dots. Peeter Treiberg.
Tegevtoimetus: A. Marmor, N. Käbin, J. Lamp, S. Perv, K. Praakil ja Fr. Tuglas (iluk. nõuandja).
Väljaandja: Kultuuritahelise Noorpõlve Koondis.
Toimetuse aadr.: Tartu, Postk. 79. Toimet. kõnet. kolmap. kl. 1—2, Tallinna t. 53.

Et ära hoida „Uudismaa“ üle kuue aasta kestnud traditsioonide põhjalikku ümbermuudmist, õieti vana nime alla sisuliselt üsna uue ajakirja väljaandmist, otsustas Kultuuritahelise Noorpõlve Koondis, kelle liigete hulka kuulub enamuse endisi juhtivaid uudismaalasi ja vanemaid kaastöölisi, ajakirja endises suunas ja endises vaimus välja andma hakata. Et see endine vaim eesti noorsoole kuidagimoodi hädaohtlik oleks, selle ümberlükkamiseks jatkub senniste aastakäikude pääliskaudsestki lehitsemisest ja tutvumisest teda aineliselt ja vaimliselt toetand ringkondadega. Eestis maksva trükiseaduse põhjal, mille järele perioodilised väljaanded, mis üle 1 aasta enam ilmud pole, likvideerunuiks loetakse, nõutati selleks Sise-ministeeriumilt luba ja esimese numbril ilmumist on peatselt oodata — dots. P. Treibergi vastutaval ja üliõp. A. Marmoril tegevtoimetusel.

Kui mõnel mulje peaks jääma, et sel teel sennise „Uudismaa“ võlgade tasumisest mööda põigelda tahetakse, siis teatame, et Kult. Noorp. Koondis nõus on „Uudismaa“ senniseltselt väljaandjalt kõiki ajakirjaga seotud kohustusi üle võtma ja korralikult likvideerima.

Kõige austusega
K. Urm, Kult. Noorp. Koondise juhataja.
Selma Perv, sekretäär.

* * *

Mis puutub „Uud.“ levikusse, siis on sennitunnud aasta tellimiste arv üks juba suurem, kui ühegi teise „Uud.“ aastak. oma. Uusi tellimisi tuleb iga päevaga juurde, mis osutab elavat huvi ajakirja vastu.

* * *

„Uudismaa“ № 2 ilmub aprillikuu keskel, sisaldades muu seas kirjutusi Fr. Tuglasest sellest n-rist väljajäänd H. Roosi artikli „Kool ja poliitika“ jne.

* * *

Et võimalikult vabaneda tülikast ajakirja üksiknumbrit müügist, oleks soovivat et kõik „Uudismaa“ sõbrad ta endale telliks. Ka ajakirja levitajail ja kõigil K. N. K. liikmeil tuleks selles sihis tegev olla. Tellimisraamatud saadetakse igale soovikorral kätte. Kes selle kõrval siiski nõus oleksid ka üksikmüüki enda pääle võtma, neid palutakse sellest toimetusele teatada. Toimetus loodab, et „Uudismaa“ sõbrad teevad kõik, mis nende võimuses, et ajakirja levikut tõsta ja seega ta ilmumist kõigi sihiilikkude takistuste kiuste suuremal kujul võimaldada.

„Uudismaa“ üksiknumbrid

on saadaval:

Tartus:

„Sõnavara“ rmtkpl. Lai t. 35.
J. Raudsepa „ Küüni t. 1.
Raudteejaama raamatukapis.
Ajalehemüijailt.

Tallinnas:

Raudteejaama raamatukapis.

Valgas:

Raudteejaama raamatukapis.

▽ ▽ ▽

Nõudke, et vähemalt üks suurem
raamatukauplus igas linnas „Uudis-
maad“ müügile telliks.

▽ ▽
▽

„Uudismaa“

on Eesti tõusva kultuuritahtelise noorpõlve
häälekandja.

„Uudismaa“ on kõigi nende ajakiri, kes välja igatsevad meie tänapäevaste olude kitsusest ja tardund eluvormide masendavast hallusest, kes usuvad Eestilegi kord koitvat kirkamate päevade, avaramate võimaluste ning intensiivsema vaimuelu hommiku. Ta pöördub õpilaste poole, kes oma igapäevaste õpingute kõrval otse janunevad ka vaimustavat aatelendu klassitubade kyllaltki piirat õhustikus, kui ka õpetajate poole, keda nii sageligi ahistab väline surve. Ta pöördub nende poole, kes vinduvad elupelgavates ülikoolikuuldesaalides või kantseleide tolmavate pabervirnade keskel, nende poole, kes ükski on jäet enda siseheitlusega keskele tagamaa lumivälju või viljapõlde ja nende poole, kelle vaimline „mina“ lakkamatut võitlust peab myriseva raudhiiglasega vabrikuis ja töökodades ning kõigi poole, kes pingutavad võimeid tõeliselt kultuursema ja avarama tuleviku ihas.

„Uudismaad“ toetab päälle ta uuestiilmumise kaastööga rohke kogu arengumeelseid ja noorusvaimulisi vanemaid haritlasi, valmivaid yli- ja keskkoolinoori ja igapäevasest tööst end elatavaid noorureid. Tuntumalst nimedest võiks mainida: V. Adams, E. Aidas, mag. A. Anni, Dr. A. Audova, N. Andreesen, A. Ciotkosz (Poola), A. Elango, cand. Kj. Elfelt (Daani), cand. V. Ernits, H. Evert, K. Freiberg, F. Goebel (Saksa), V. Kaaver, E. Kadak, A. Kaute-Mihkelson, G. Keiser (Saksa), A. Kivikas, H. Klein, M. Koskimies-Forsman (Soome), mag. A. Koort, mag. H. Kruus, E. Kubjas, N. Kabin, A. Kyng, A. Laivins (Läti), Th. Lange, L. Leeman, M. Lepik, O. Liiv, K. Loog, drnd. O. Loorits, H. Löfgren (Soome), A. Marmor, dir. N. Neuhaus, M. Olesk, mag. A. Oras (Inglismaa), A. Palm, S. Perv, A. Prink, E. Raudsepp (A. Kalamees), A. Reeben, H. Rink, H. Roos, prof. J. Sarv, L. Sapotski, H. Sardo, J. Semper, M. Soossaar, O. Stamm, prof. G. Suits, H. Sule, dots. P. Treiberg, Fr. Tuglas, K. Urm, dir. M. Vellberg, Dr. J. Vilms, jne.

„Uudismaad“ lugema peab igayks, kel huvi on oma ilmavaate väljaarenemise vastu ja kes tahab kaasa elada meie tõusva intelligentsi vaimuelu arenguga. „Uudismaad“ tutvustada ja levitada on iga-
yhe kohus, kes tunneb ilmavaatekindla noorsoo kasvatamise tarvidust ja tähtsust.

„Uudismaa“ ilmub 4 k. kalendriaastas ja maksab 100 mk. aastas.

Yksiknumber 25 mk.

Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid, Kult. Noorp. Koondise liikmed ja levitajad. Toimetuse aadress Tartu. Postk. 79. Toimetaja kõnet. kolmap. kl. 1—2 Tallinna t. 53.

Kultuuritahtelise Noorpõlve Koondis.